

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. І. І. Мечникова
ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ

на правах рукопису

ШКАРУПА Віктор Костянтинович

ДОКАЗУВАННЯ ТА ДОКАЗИ
В АДМІНІСТРАТИВНО-ПРИМУСОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ /МІЛІЦІЇ/

Спеціальність: 12.00.07 - *Теорія управління,
адміністративне право і процес, фінансове право*

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

ОДЕСА - 1996

17В 35.203
Робота виконана в Українській академії внутрішніх справ

Науковий консультант - доктор юридичних наук, професор
Додін Євген Васильвич

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор Копейчиков
Володимир Володимирович,

доктор юридичних наук, професор Аверьянов
Вадим Борисович,

доктор юридичних наук Дорогих
Микола Михайлович.

Ведуча організація - Донецький інститут внутрішніх справ

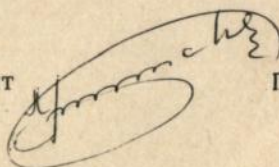
Захист відбудеться " 30 " листопада 1996 р. о 10 год.
на засіданні спеціалізованої ради Д 05.01.08
по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук при Одеському державному університеті
ім. І. І. Мечникова.

Адреса: 270056, Одеса-56, Французький бульвар, 24/26,
Юридичний інститут, ауд. 60

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці інституту.

Автореферат розісланий 28 " X " 1996 р.

Вчений секретар
спеціалізованої ради
кандидат юридичних наук, доцент

П. П. Музиченко

ЛННБ України ім. В. Стефаніка

00751724 (Q)

AB - 35. 100

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В період реформування нашого суспільства, зокрема, здійснення правової реформи і реформування правової держави підвищену актуальність мають проблеми, пов'язані з державністю і демократією, правом, законом та законністю, гласністю і соціальною справедливістю. Тісно пов'язані з ними проблеми переконання та примусу як основних методів державного регулювання громадських відносин. Всі ці проблеми широко дискутуються громадськістю України. Із чисто теоретичних вони давно вже переросли в стан повсякденних, таких, що мають безпосереднє відношення до широких верств населення. Цей інтерес пояснюється дуже важливим значенням права і законності в умовах формування правової держави.

Велике значення в забезпеченні правопорядку має механізм адміністративного примусу: через засоби адміністративного примусу досягаються цілі попередження і припинення правопорушень, притягнення правопорушників до відповідальності і вирішуються завдання загальної та індивідуальної профілактики. Примус, як атрибут державної влади, існує тисячоліття. Він взагалі є супутником людства, будь-якої людської організації і, особливо, державної. Однак, незважаючи на таку давність існування, примус, як поняття, далеко не вивчене і не повністю осмислене. Органи внутрішніх справ вирішують ці завдання разом з іншими інституціями, але зас-

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

тосування заходів адміністративного примусу посідає в їх діяльності дуже значне місце. Правильне й раціональне застосування органами внутрішніх справ методів переконань та примусу є гарантом забезпечення громадського порядку, гармонічної реалізації громадянами їх прав і свобод.

Ведучим, головним методом державного управління і боротьби з правопорушеннями, включаючи адміністративні проступки, є метод переконання. Але в тих випадках, коли вичерпані можливості основного методу, до осіб застосовуються заходи примусу, в тому числі й адміністративного. Органи внутрішніх справ мають значні повноваження на застосування заходів адміністративного примусу з метою забезпечення громадського порядку та боротьби з правопорушеннями. Заходи адміністративного примусу - це відчутні заходи діяння стосовно прав та свобод громадян. Ось чому кожний крок працівника органів внутрішніх справ при застосуванні заходів адміністративного примусу має спиратися на закон, відповідати законові. Більше того, в період побудови правової держави, коли значно виникає потреба в суворому дотриманні законності в стосунках з громадянами, правильне застосування засобів адміністративного примусу відіграє велику роль в реалізації прав і свобод громадян, у зміцненні дисципліни, організованості та порядку в усіх сферах нашого життя.

На жаль, якість правового регулювання діяльності міліції в цьому напрямку бажає бути кращою. В юридичній літературі окремі її сторони вивчені в працях О.І.Ахмедова, Д.М.Бахраха, В.М.Безденежних, І.І.Веремеєнка, І.П.Го-

лосніченка, О. П. Герасимова, Р. І. Денисова, М. І. Єропкина, В. Р. Кісіна, Л. М. Колодкіна, Д. Є. Колонтаєвського, О. П. Коренева, С. І. Котюргіна, В. В. Лазарева, М. Я. Масленникова, Л. Л. Попова, А. Т. Рагімова, Л. М. Розіна, П. П. Сергуна, Г. О. Туманова, А. П. Шергіна та інших.

Забезпечення законності заходів адміністративного примусу органами внутрішніх справ несумісне з проявами з їхнього боку суб'єктивізму, свавілля, будь-якого утиску процесуальних гарантій громадян. Конкретні органи чи посадові особи, застосовуючи закони про адміністративний примус, передусім мусять самі їх добре знати, бути професійно грамотними і боротись за законність і культуру стосовно громадян. Це дослідження присвячене саме проблемам обґрунтованості застосування заходів адміністративного примусу органами внутрішніх справ, що здійснюється шляхом доказування. У ньому йдеться про поняття та призначення, мету й межу доказування, поняття й оцінку доказів в адміністративно-примусовій діяльності цих органів. Автор розкриває коло обставин /предмет доказування/, що підлягають встановленню при застосуванні заходів адміністративного попередження та адміністративного припинення. Важливе місце в роботі посідають питання, пов'язані, зокрема, з діяльністю органів внутрішніх справ при застосуванні заходів адміністративного стягнення. Незважаючи на відносну простоту, дія про адміністративні правопорушення в усіх випадках повинна бути цілеспрямованою, тобто спрямованою на виявлення фактичних обставин здійсненого поступку. Вона стане ефективною лише в тому випадку, коли

співробітники органів внутрішніх справ повною мірою володітимуть прийомами, засобами та методами збирання доказів, умінням правильно й об'єктивно їх оцінити.

Певною мірою недоліки у застосуванні мір адміністративного примусу обумовлюються слабкою розробкою теорії доказування та доказів у цій діяльності, в той же час, коли в кримінально-процесуальній та цивільно-процесуальній науках, а також в криміналістиці ці проблеми завжди були в центрі уваги. В кримінально-процесуальній та криміналістичній літературі ці проблеми висвітлювалися в працях Н.К.Алесеєва, В.Д.Арсеньєва, В.О.Баніна, Р.С.Белкіна, Т.В.Варфоломєєвой, А.І.Вінберга, Г.Ф.Горського, Ю.М.Грошевого, В.М.Горшенєва, Р.Г.Домбровського, В.Я.Дорохова, М.В.Жогіна, Ц.М.Коца, Г.І.Кочарова, Л.Д.Кокорева, Н.П.Кузнєцова, С.В.Курилева, І.І.Лузгіна, П.О.Лупінської, Г.М.Міньковського, М.М.Міхеєнко, І.Б.Михайловської, Я.О.Мотовіловкера, О.Р.Ратінова, Н.О.Селіванова, С.С.Степичєва, В.Г.Танасєвича, А.І.Трусова, П.С.Елькінда, О.О.Ейсмана, С.О.Шейфера, Ф.М.Фаткуліна, Н.О.Якубовича та інших.

В цивільно-процесуальній літературі ці проблеми висвітлювалися в працях С.М.Абрамова, М.Г.Авдюкова, С.С.Аксельрод, Л.О.Ванєєва, Е.Б.Геккера, М.А.Гурвіча, П.П.Гурєєва, Ю.М.Жукова, О.В.Іванова, О.Г.Калпіна, О.Ф.Клеймана, О.С.Козлова, В.І.Коломицева, С.В.Курилева, В.Я.Лівшица, Б.Т.Матюшина, Ю.К.Осіпова, В.К.Пучинського, І.М.Резниченка, В.М.Семенова, М.К.Треушнікова, Д.М.Чечота, В.М.Щєглова, К.С.Юдельсона та інших.

В адміністративно-правовій науці проблеми доказування та доказів не дістали відповідної розробки. Окремі її сторони висвітлювались у працях Д.М.Бахраха, І.І.Веремеєнка, І.О.Галагана, А.С.Васильєва, Є.В.Додіна, І.І.Єропкина, А.П.Клюшниченка, Л.В.Ковалія, Н.В.Ковалія, Ю.М.Козлова, В.А.Лорії, А.Є.Лунева, І.М.Пахомова, Л.Л.Попова, В.І.Ремньова, М.Я.Савіна, Н.Г.Салищевої, А.О.Селіванова, В.Д.Сорокіна, М.С.Студенікіної, Ю.С.Шемшученка, А.П.Шергіна, О.М.Якуби та ін. Однак багато сторін цієї проблеми залишаються недостатньо вивченими, цільного дослідження /дисертаційного/ ще не було. Ряд досліджень проводилось досить давно, (ще до прийняття Кодексів про адміністративні правопорушення, коли не було сформульовано і закріплено цілого ряду важливих принципових положень у галузі доказування та доказів).

В умовах здійснюваних в суспільстві реформ потрібен новий погляд на стан і перспективи адміністративно-примусової діяльності органів внутрішніх справ та обґрунтованість застосування примусових мір. Дослідження, які торкаються цих проблем були зроблені в основному до законодавства, яке сьогодні практично втратило силу. Нормативний новий матеріал, який прийшов на зміну старому, ще має бути продуманий.

Сформульовані на основі наукового аналізу різними вченими висновки і пропозиції, часто прямо протилежні одне одному, далеко не завжди сумісні з адекватним розумінням соціальної ролі міліції. Крім того, наукові розробки зовсім не враховують досягнень досоціалістичної правової думки, хоча багато досліджень тоді обігнали час, перевищили

західноєвропейський рівень, а головне - висловили моральні й гуманістичні традиції передової російської філософії.

Викладені обставини свідчать про актуальність розробки теоретичних передумов поліпшення діяльності органів внутрішніх справ по застосуванню мір адміністративного примусу, що вплинуло на вибір теми і направлення досліджень.

Ц і л ь і з а д а ч і д о с л і д ж е н н я . Ціллю цього дослідження є обґрунтування концепції доказування, визначення сукупності доказів у діяльності органів внутрішніх справ при застосуванні мір адміністративного примусу і підготовці на цій основі відповідних пропозицій по вдосконаленню правового регулювання та практики.

Для досягнення поставленої мети автор вирішує такі взаємопов'язані дослідницькі завдання:

- виявити, узагальнити і систематизувати особливості адміністративно-примусової діяльності органів внутрішніх справ, обґрунтування шляхів вдосконалення цієї діяльності;
- висвітлити, узагальнити та систематизувати особливості доказування в адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ, визначити значення цієї діяльності;
- вивчити та зробити порівняльну оцінку доказів, які використовуються в кримінальному і цивільному процесах, та в провадженні в справах про адміністративні правопорушення, узагальнити призначення доказів для використання в адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ;
- систематизувати докази в адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ для їх класифікації;

- показати місце і роль мір адміністративного попередження в числі мір адміністративного примусу, обґрунтувати потребу встановлення сукупності обставин при застосуванні тієї чи іншої міри адміністративного попередження;

- виявити відносність, допустимість, достовірність, достатність доказів в діяльності органів внутрішніх справ при застосуванні тієї чи іншої міри адміністративного попередження;

- показати місце та роль мір адміністративного припинення серед мір адміністративного примусу, обґрунтувати необхідність виявлення кола обставин при застосуванні тієї чи іншої міри адміністративного припинення;

- виявити особливість адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ та визначити місце цієї діяльності в механізмі адміністративного примусу;

- проаналізувати обставини, що підлягають встановленню при застосуванні органами внутрішніх справ мір адміністративного стягнення;

- проаналізувати закріплені в законі джерела доказів, які використовують органи внутрішніх справ при застосуванні мір адміністративного стягнення;

- оцінити існуючі та розробити власні пропозиції по вдосконаленню правового регулювання та практики діяльності органів внутрішніх справ.

Методологічна основа дослідження обраної теми базується на положеннях загальної теорії та соціології права (праці С. С. Алексєєва, В. М. Кудрявцева,

Р.О.Халфіної, Л.С.Явича та ін.). Безпосередній вплив на теоретичні основи дослідження зробила наукова спадщина російських вчених-адміністративістів кінця XIX - початку XX століть - В.М.Гессена, В.Ф.Держунинського, А.Ф.Євтіхєєва, А.І.Єлістратова, В.В.Івановського, І.Т.Тарасова та деяких інших.

Використані останні досягнення науки адміністративного права і теорії державного управління, розробки вчених у галузі державного, кримінального, кримінально-процесуального, цивільного права, криміналістики, інших галузей права. Обґрунтованість висновків, які містяться в дисертації досягається за рахунок комплексного застосування історичного, порівняльно-правового, логіко-теоретичного, формально-юридичного і соціологічного методів дослідження. Вивчалися вітчизняна та зарубіжна спеціальна література, відповідне законодавство і практика його застосування.

В літературі неодноразово підкреслювалася потреба комплексного вивчення соціальних об'єктів, що теорія права збагачується, якщо розширюються її філософський і соціальний аспекти /С.С.Алексєєв, В.П.Казимирчук, В.М.Кудрявцев/. Дане дослідження не ґрунтується на чисто нормативному аналізі поставлених проблем, оскільки органи внутрішніх справ, як соціальне явище, повинні досліджуватися у комплексі, маючи на меті системно-структурний підхід з позицій різних наук, не виключаючи, звичайно, головного аспекту цього аналізу / в даному випадку - теоретично-правового/.

В процесі дисертаційного дослідження була вивчена нормативно-правова, а також технічна база застосування органами

внутрішніх справ мір адміністративного попередження, припинення та стягнення. Теоретичні висновки та практичні пропозиції в дисертації ґрунтуються на результатах діяльності органів внутрішніх справ, що відображені в узагальненнях, бюлетенях, інформаційних листах, наказах і вказівках Міністерства внутрішніх справ, а також узагальнення практики застосування адміністративно-примусових мір в Київській, Львівській, Донецькій областях України.

У своїх висновках та узагальненнях автор враховував роботи видатних вчених в галузі загальної теорії права, державного, адміністративного, кримінального, цивільного права, криміналістики та інших галузей права, роботи вчених зарубіжних країн, присвячених проблемам цього дослідження.

Наукова новизна та практична значимість дисертації визначаються перусім тим, що вперше в адміністративно-правовій науці зроблена спроба сформулювати і розкрити зміст доказування та доказів у адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ в якості самостійної приватно-наукової адміністративно-правової теорії.

Дисертація - комплексне монографічне дослідження, присвячене роботі з доказами на базі новітнього адміністративного законодавства. Новизна проявляється як у самому підході до досліджуваної проблеми, так і в розв'язанні ряду конкретних питань, пов'язаних з вирішенням завдань, встановлених законом, по всебічному, повному і об'єктивному з'ясуванню обставин кожної справи в адміністративно-примусовій діяль-

ності, а також у висновках і рекомендаціях, що містяться у дисертації.

На захист виносяться такі основні положення:

- визначення адміністративно-примусової діяльності органів внутрішніх справ, особливостей та класифікації;
- визначення шляхів удосконалення адміністративно-примусової діяльності органів внутрішніх справ /міліції/;
- висновок про роль доказування в адміністративно-примусовій діяльності, визначення поняття та змісту доказування, виявлення значення цієї діяльності для органів внутрішніх справ;
- встановлення предмета доказування для всієї адміністративно-примусової діяльності органів внутрішніх справ;
- визначення і розкриття змісту доказів в адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ, класифікація доказів;
- визначення кола доказів, що використовуються органами внутрішніх справ в адміністративно-примусовій діяльності, виявлення предметів та засобів збору, дослідження і їх оцінки;
- визначення предмета доказування в адміністративно-попереджувальній діяльності органів внутрішніх справ;
- виявлення засобів дослідження та оцінки доказів при застосуванні органами внутрішніх справ мір адміністративного попередження;
- визначення предмета доказування в діяльності органів внутрішніх справ при застосуванні мір адміністративного припинення;

- виявлення засобів дослідження та оцінки доказів при застосуванні органами внутрішніх справ мір адміністративного припинення;
- визначення значення діяльності органів внутрішніх справ по застосуванню мір адміністративного стягнення;
- визначення предмета доказування в адміністративно-юрисдикційній діяльності органів внутрішніх справ;
- аналіз джерел доказів при застосуванні органами внутрішніх справ мір адміністративного стягнення, організація роботи з ними співробітників;
- пропозиції по вдосконаленню правового регулювання процесу доказування і роботи з доказами по зміцненню законності в адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ;
- пропозиції по вдосконаленню практики роботи органів внутрішніх справ по з'ясуванню обставин справи, оптимізації процесу доказування в адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ.

Дисертаційне дослідження пропонується як джерело більш поглибленого вивчення відповідних розділів курсів "Адміністративне право" та "Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ". Положення, які містяться в дисертації та виносяться автором до захисту, можуть бути використані для подальших теоретичних розробок проблем адміністративно-примусової діяльності органів виконавчої влади, оптимізації адміністративного процесу, обґрунтованості управлінських рішень, а також удосконалення практичної роботи органів внутрішніх справ по застосуванню мір адміністративного попе-

редження, припинення та стягнення з метою боротьби з адміністративними правопорушеннями.

Апробація результатів та їх практична реалізація. Основні теоретичні висновки і практичні рекомендації відображені в більш ніж тридцяти наукових публікаціях автора.

Результати дослідження доповідались на наукових конференціях: всесоюзній науково-теоретичній конференції "Соціально-економічні і правові проблеми з невиробничими відходами, розкраданням та іншими правопорушеннями у галузях продовольчого комплексу" /Горький-1983/, республіканській науковій конференції "Проблеми вдосконалення республіканського законодавства у створенні Законів союзних республік" /Київ-1983/, всесоюзної науково-практичної конференції "Охорона соціалістичної власності і роль органів внутрішніх справ по її зміцненню" /Н.Новгород-1990/, республіканській науково-практичній конференції "Наукові розробки Академії - удосконаленню практичної діяльності та підготовки кадрів органів внутрішніх справ" /Київ-1994/, науково-практичній конференції "Кримінально-виконавча система України: теорія, практика, законодавство" /Київ-1994/, на двох науково-координаційних нарадах по республіканській комплексно-цільовій програмі "Основні принципи і засоби підвищення якості і ефективності юридичного процесу як комплексної системи укріплення режиму законності" /Львів-1984, Одеса-1985/, на науково-теоретичному семінарі вчених-адміністративістів в Одесі в 1990 р., на науково-практичній конференції "Кон-

цепція розвитку законодавства України до 2005 року /Київ-1996/, на науково-теоретичній конференції "Ідеї Дж.Говарда та сучасні проблеми реформвання пенітенціарної системи України" /Київ-1996/.

Автором були внесені числені пропозиції /близько 60/ в інститут законодавства при Верховній Раді України, які були враховані під час створення актів, регламентуючих адміністративно-юрисдикційну діяльність органів внутрішніх справ.

Структура дисертації визначається її метою та завданням і складається із вступу, чотирьох глав і заключення, а також із бібліографії та приміток.

У вступі обгрунтовується тема, визначаються предмет, цілі, задачі та методика дослідження, проводяться основні положення, які виносяться дисертантом на захист, розкриваються їх наукова новизна, теоретична і практична значимість, обгрунтовується структура роботи.

Перша глава дисертації - "Теоретичні аспекти доказування та доказів в адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ /міліції/", - присвячена загально-теоретичним питанням теми, яка досліджується. Вона включає п'ять параграфів, перший з яких присвячений визначенню позиції автора про поняття та призначення адміністративно-примусової діяльності міліції. Виконання його завдань по охороні прав та інтересів громадян, забезпеченню громадського порядку та громадської безпеки і боротьбі зі злочинністю

обумовлює необхідність надання їй повноважень по застосуванню широкого кола примусових заходів. Серед них найважливіше місце посідають заходи адміністративного примусу. На думку автора, в системі державного механізму України немає жодної структури, яка була б наділена таким набором адміністративно-примусових мір, як міліція. Автор констатує, що єдиного поняття примусу в літературі немає, тому робить спробу сформулювати це поняття і приходять до висновку, що інститут примусу невід'ємний від права і являє собою систему матеріально-правових і процесуальних норм, що регулюють громадські відносини, пов'язані з застосуванням уповноваженими на те органами і особами примусових заходів фізичного, психічного та іншого характеру впливу щодо суб'єктів з метою забезпечення їх належної поведінки.

З цього питання витікають такі висновки:

1). Примус завжди виступає специфічною формою діяльності по правозастосуванню спеціально уповноваженими на те органами держави, посадовими особами та представниками громадськості.

2). Примус за правом України - це зовнішній психічний вплив чи фізична дія на поведінку суб'єктів. Він завжди є результатом зовнішнього застосування сили, пов'язаної з обмеженням свободи волі суб'єкта та іншими правообмеженнями.

3). Державний примус є завжди впливом у вигляді застосування відповідних заходів. Внаслідок умов, що обумовлюють правопорушення, для правопорушників право виступає як засіб примусу. Примус у праві може існувати в прихованому вигляді,

як загроза примусу, а реально завжди виступає і застосовується лише в рамках конкретного охоронного правовідношення і адресується тільки конкретному суб'єктові - учасникові даного правовідношення.

4). Примус завжди полягає в реальному застосуванні санкцій права до конкретних суб'єктів правовідношень, а в деяких випадках і в застосуванні диспозицій правових норм (або в загрозі такого застосування), санкції і виступати в формі конкретного заходу примусу.

5). Примус супроводжується причиненням суб'єктові правообмежень, які, як правило, мають негативний для нього характер і часто пов'язані з додатковими обов'язками по правообмеженню.

На основі загальнотеоретичних положень, а також аналізу робіт адміністративістів автор звертає увагу на такі риси адміністративного примусу:

1). Позасудове застосування передбачених законом чи підзаконними адміністративно-правовими нормами примусових заходів владою уповноваженого органу виконавчої влади (посадової особи).

2). Застосування примусових заходів цими органами стосовно третіх осіб, тобто осіб, які не перебувають з ними в державно-службових відносинах.

3). Практичне використання адміністративно-примусових заходів з метою попередження правопорушень, їх припинення, а також забезпечення громадської безпеки поза зв'язком з правопорушеннями.

4). Застосування на суворих засадах законності.

5). Застосування простіших ніж судовий примус процесуальних форм.

На думку автора, вказані особливості повною мірою зберігаються і в адміністративно-примусовій діяльності міліції. В зв'язку з цим дисертант вважає особливо важливим визначити межі цієї міліцейської діяльності, які, на думку автора, визначаються правовим статусом міліції.

Автор вважає, що необхідність правового регулювання діяльності міліції, що характеризується організаційно-правовою аморфністю, заставила шукати однозначну відповідь на питання, від вирішення якого напротязі двадцяти років успішно відхилявся радянський законодавець, а саме - що з організаційної точки зору представляє собою міліція? Аналіз показує, що найновіше законодавство пішло по шляху признання, яке здобувалось до цього часу, організаційної суті міліції як самостійної державної структури, і в такій якості вона вже характеризується в адміністративно-правовій літературі останнього часу /Масленников М.Я./.

Логічного кінця в цьому відношенні досягли країни Балтії і Молдова. Деякі інші країни, в тому числі і Україна, здійснили поки що лише більш-менш виражене відусоблення міліцейських служб. Наприклад, Росія виділила два основні блоки - кримінальну міліцію і міліцію громадської безпеки, які функціонують не дивлячись на це, в складі залишених в недоторканості обласних, крайових, міських і районних органів внутрішніх справ.

Крім того, визначення організаційної суті міліції як

державної інституції дуже важливо для вироблення концепції правового регулювання її діяльності. Адже в останні роки можна зустріти багато пропозицій про необхідність прийняття закону про органи внутрішніх справ замість закону про міліцію чи наряду з ним та виключити з назви поняття "міліція", оскільки остання як специфічна функціональна структура дуже подвижна і часто змінюється по складу служб і підрозділів, що її складають /Міщенко А.А., Братко А.Г., Рудяков М.М./.

Структурна мінливість не може бути аргументом проти законодавчого регулювання її діяльності тому, що в більшості випадків вона була результатом амбіцій та смаковщини, а не результатом науково обгрунтованої організаційної політики. Якщо прийняти закон про органи внутрішніх справ, то в ньому прийшлося б вводити розділи, присвячені, звісно міліції, органам попереднього слідства, державного пожежного нагляду, пенітенціарним установам. При цьому прийшлося б не тільки залишити в тексті такого закону поняття "міліція", але й присвятити йому більшу частину цього закону. Потрібна перспектива виглядала б дуже сумнівною навіть з точки зору законодавчої техніки.

Крім того, об'єднання міліції з іншими державними органами в орган внутрішніх справ являлося по суті механічним і не породжувало нових, інтегративних якостей, властивих саме органу внутрішніх справ, а не якій-небудь із складових його частин.

Автор рішуче підтримує ідею закріплення в законі ор-

ганізаційної сутності міліції як самостійної структури, але наряду з цим не може погодитись з кваліфікацією її як "органу". Такий підхід до її поняття - данина термінології епохи сталінізму. Якщо бути точним, то органом являється не вся міліція, а суб'єкт, який приймає рішення і діє від її імені, тобто конкретний орган, наприклад, районний відділ міліції. В цьому зв'язку і в законодавстві, і в теорії правомірно вести мову про "органи міліції". Сама ж міліція є система цих органів, виразна державна структура, яка складається з сукупності взаємодіючих між собою органів, установ і підрозділів, діючих на території держави. Якщо в теорії при застосуванні до міліції поняття "орган" не виникає, то в законодавстві його слідувало б уникати.

Найбільш адекватним для визначення організаційної сутності міліції, рахує автор, являється термін "формування", який має більш широкий зміст, охоплює і органи, і установи, і підрозділи міліції. Цей термін буде в усіх випадках найбільш вдалим саме якщо врахувати елемент воєнізації міліції.

Сфера адміністративного примусу міліції обумовлена сферою об'єктів її захисту.

У відповідності до ст.1 Закону України "Про міліцію" вона призвана захищати життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань. Більшість законів про міліцію (поліцію) бувших союзних республік містить аналогічні, підчас співпадаючі текстуально, визначення. До

об'єктів міліцейського захисту білоруські і туркменські законодавці додають ще "законні інтереси громадян". При цьому білоруський і молдавський закони не згадують про "власність". Думається, що в даному контексті поняття "права і свободи громадян" можна було б і не розкривати, оскільки запропонований їх перелік не є повним. При цьому не треба, на наш погляд, зводити, як це зробив казахстанський законодавець, "права і інтереси особи, громадянина", які захищаються міліцією, тільки до тих, які ще є конституційними. Навряд також правильно вимагати від міліції захисту "законних інтересів громадян". Якщо порушення законного інтересу не являється одночасно порушенням суб'єктивного права чи свободи правопорушенням міліція не повинна бути зобов'язаною втручатися і мати які-небудь владні повноваження для такого втручання.

У заключній частині параграфу автор робить висновок про те, що адміністративно-примусова діяльність міліції являє собою частину адміністративної діяльності міліції, яка здійснюється через застосування (або загрозу застосування) засобів психічного, фізичного та іншого примусу до осіб та органів, що не знаходяться у їхньому службовому підпорядкуванні, для забезпечення їх належної поведінки у сфері громадського порядку та громадської безпеки, забезпечення життя, здоров'я, честі та свободи кожної людини.

Другий параграф присвячений класифікації мір адміністративного примусу, зокрема, мір, які застосовуються міліцією в її адміністративній діяльності. Автор розглядає

різні точки зору на дану проблему (Д.М.Бахрах, А.П.Клюшниченко, Г.І.Петров, Ю.М.Козлов та ін.) та приходиться до висновку про те, що адміністративний примус включає чотири групи мір - попередження, припинення, стягнення та адміністративно-процесуальне забезпечення, причому остання група має допоміжне значення, "обслуговуючи" перші три групи, створюючи механізм та умови їх реалізації. В роботі дається характеристика кожної з груп, особлива увага звертається на міри стягнення, а також на основи їх застосування, - адміністративний проступок.

Третій параграф присвячений проблемам удосконалення адміністративно-примусової діяльності міліції. Автор вважає, що ці проблеми можна вирішити лише, перш за все, шляхом необхідної зміни статусу міліції. Він рахує, що назріла потреба надати діяльності міліції нового соціального призначення, яке повністю відповідає вимогам правової демократичної держави. Вирішення цього питання буде сприяти перетворенню міліції в поліцію, яка не буде поступатися кращим зарубіжним аналогам. Із інструменту силової підтримки режиму міліція повинна перетворитися в соціальний інструмент, який гарантує ефективний захист особи, суспільства і держави від злочинних посягань. Ця проблема багатоаспектна і має декілька напрямлень: деміфіологізація діяльності міліції, департизація діяльності міліції, деуніверсалізація діяльності міліції, деєтатизація діяльності міліції, організаційне обособлення міліції в самостійну структуру, демілітаризація міліції. В дисертації детально розкривається зміст мір, які пропонують-

ся. Найважливішою умовою удосконалення адміністративно-примусової діяльності міліції автор вважає її деєтатизацію. Можна вести мову в декількох напрямленнях деєтатизації міліції: конкретизація обов'язків міліції по наданню допомоги громадянам в захисті їх прав і свобод; законодавче втілення принципу найбільшого сприяння громадянину в діяльності міліції; посилення соціального контролю за діяльністю міліції; соціалізація критеріїв оцінки діяльності міліції.

Відповідну норму Закону "Про міліцію" слід доповнити словами "...коли спеціалізована допомога не може бути одержана своєчасно, чи взагалі відсутня", для того, щоб уникнути сумнівів в тому, що міліція зобов'язана діяти в екстремальних ситуаціях навіть і тоді, коли відповідальність за їх врегулювання лежить на інших суб'єктах і потрібне застереження про неможливість одержання в даному випадку спеціалізованої допомоги. Вступ відповідних органів в дію звільняє міліцію від подальшої роботи по наданню допомоги. Слід було б розширити підстави, по яких міліція зобов'язана, якщо мається прохання громадянина, надавати йому допомогу.

Є необхідність, рахує автор, закріпити в законі за міліцією обов'язок забезпечувати медичний огляд доставлених осіб, які мають видимі тілесні пошкодження. Доцільно було б покласти на міліцію обов'язок забезпечення збереження залишившогося без догляду майна і помешкання померлих, а також взятих під варту до передачі їх в ведення відповідних органів чи посадових осіб. Необхідно закріпити в законі обов'язок інформування відповідних осіб про можливу загрозу

посягання на їх життя, здоров'я чи майно, а також приймати передбачені законом міри по забезпеченню особистої та майнової безпеки не тільки учасників кримінального процесу, членів їх сімей і близьких, але й усіх інших осіб, якщо є реальна загроза посягання на їх життя, здоров'я чи майно. При цьому обов'язковою умовою здійснення тих чи інших мір охорони має являтися згода вказаних осіб.

Признання нашою правовою державою прав людини і громадянина дозволяє стверджувати, що найбільше сприяння індивіду стає важливим загальноправовим принципом діяльності держави. Стосовно діяльності міліції він означає вимогу прийняття нею мір по недопущенню, ліквідації або полегшенню тих незручностей і позбавлень, які відчувають чи можуть відчувати громадяни, втягнуті в коло міліцейської діяльності. Цей принцип має знайти свій розвиток в плані подальшого посилення презумпції невинності. Мова йде про термінологію стосовно адміністративного правопорушення. Відповідно цього в законі про міліцію, а також в законодавстві про адміністративне правопорушення необхідно уникати терміну "правопорушник" і їм подібних до того часу, поки винність особи не буде доведена в установленому законом порядку.

Автор рахує, що було б доцільно доповнити закон про міліцію слідуючою нормою: "Міліція відповідно до закону вибирає такий спосіб дій, який за обставинами, що склалися, повинен в найменшій мірі обмежувати права і свободи окремих осіб, підприємств і організацій. Діяльність міліції, яка обмежує права і свободи окремих осіб, підприємств, установ і

організацій відразу припиняється, якщо досягнута передбачена законом ціль або якщо вияснилось, що вона не може, чи не повинна досягтись таким способом". Включення в закон подібних вказівок буде сприяти гуманному вирішенню міліцією тих конфліктних ситуацій, з якими їй приходиться зустрічатись. Одним із аспектів законодавчого втілення принципу найбільшого сприяння індивіду є заміна в відомих межах державно-владного, репресивного втручання самодіяльними механізмами регуляції конфліктів.

Посилення соціального контролю за адміністративно-примусовою діяльністю міліції включає перш за все розповсюдження судового контролю на всю сферу зовнішньовладної діяльності міліції. Встановлення повного, не обмеженого, на відміну від того, що було до сих пір, судового контролю є суттєвим зособом стримування міліцейського свавілля. Без такої гарантії забезпечення прав громадян не може формуватись повноцінне цивільне суспільство. Проблема ця актуальна із точки зору громадян, так як тільки трохи більше десяти відсотків їх рахує, що зловживання службовим положенням серед працівників міліції бувають рідко. Більшість /понад 60 відсотків/ рахує, що такі випадки бувають часто. Посилення соціального контролю передбачає не тільки підвищення судових гарантій прав громадян, але й надання їм юридичної можливості самостійно, не звертаючись до оскарження, захищати свої права і свободи від свавільних дій міліції.

Згідно Закону "Про міліцію" обов'язковими для виконання є тільки законні розпорядження і вимоги співробітників

міліції. Логічним висновком звідси є, що громадянину дозволяється не виконувати незаконні вимоги, навіть більше того, чинити опір, не перевищуючи межі необхідної оборони, їх примусовому звільненню. Залишається неясним питання - чи всякій вимозі або дії співробітника міліції (з арсеналу її адміністративно-примусової діяльності), яка здається незаконною громадянину, він має право проявити непокору або чинити опір. Результати опитування начальників міських та районних відділів внутрішніх справ свідчать, що більшість з них /86 відсотків/ рахують, що громадянин має таке право по відношенню тільки явно незаконних дій співробітника міліції. Думка більшості опитуваних ґрунтується на законі і автору залишається тільки додати, що на його думку, явно незаконна вимога повинна суперечити чітко визначеним правовим нормам, що не допускають адміністративного розсуду.

Необхідно доповнити Закон "Про міліцію" положенням про те, що думка населення про діяльність міліції складає основу офіційної оцінки її роботи.

Усвідомлення того, що міліція являє собою поліцію, а примус чи загроза його застосування як спосіб державного управління притаманний державі, яка бажає вважатись правовою, для вирішення далеко не всіх соціальних завдань приводить до розуміння необхідної деуніверсалізації міліції, тобто звуження її функцій до можливого при даних умовах мінімуму.

Тому автор вважає за необхідне скоротити сферу адміністративно-примусової діяльності за рахунок скасування її пенітенціарної функції, функції адміністративного нагляда-

ду, реалізацію примусового лікування та багатьох інших функцій в сфері адміністративно-примусової діяльності.

Проте одним з головних завдань по удосконаленню адміністративно-примусової діяльності міліції, на думку автора, є необхідність оптимізації обгрунтованості застосування мір адміністративного примусу і, якщо законодавець про обгрунтування застосування мір стягнення ще згадує, то про обгрунтування застосування інших мір зовсім не розглядає. Не можна забувати, що більшість адміністративно-правових норм, які визначають порядок застосування мір припинення та попередження, має невизначену або відносно визначену гіпотезу, надаючи тим самим правозастосовчому органу (особі) самому визначати обгрунтованість застосування тієї чи іншої міри, а інколи вони бувають дуже жорсткими (застосування спецзасобів: палиць, бронетранспортерів та ін.). Тому четвертий параграф цієї глави автор присвятив проблемам, які виникають при вивченні ситуації, яка вимагає прийняття рішення про застосування однієї з адміністративно-примусових мір. Автор акцентує увагу на тому, що необхідною умовою прийняття будь-якого рішення, у тому числі і в адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ, є його обгрунтованість. Це досягається завдяки повному, всебічному, об'єктивному вивченню обставин ситуації, по якій приймається рішення. Таке вивчення обставин у правовій літературі отримало назву доведення (доказування). Автор вважає, що застосування всіх адміністративно-примусових мір здійснюється за правилами адміністративного процесу, тобто регламентується

адміністративно-процесуальними нормами.

Поділяючи думку про те, що доказування є центральною частиною юридичного процесу /В.М.Горшенев/, автор рахує, що доказування є центральною частиною адміністративно-примусової діяльності органів внутрішніх справ, так як тільки через доказування вирішуються, зокрема, задачі провадження в справах про адміністративні правопорушення, /своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне виявлення всіх обставин кожної справи, вирішення її точно відповідно до законодавства, а також виявлення причин, що сприяють здійсненню адміністративних правопорушень/, вирішуються також цілі адміністративного попередження і адміністративного припинення.

В дисертації висвітлюється гносіологічна основа доказування в адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ, показується роль практики як критерія істини наших познань про обставини справи, аналізується значення об'єктивної істини при висвітленні таких обставин.

В теперішній час в правовій науці не викликає сумнівів думка про те, що в структурі юридичного доказування адміністративне доказування посідає самостійне місце.

Раніше в адміністративно-правовій літературі відмічалась особливість адміністративного доказування /Є.В.Додін, В.Д.Сорокін/, а також особливчсть доказування в справах про адміністративні правопорушення /В.К.Шкарупа/. Вказані автори ставили перед собою завдання показати специфіку доказування в порівнянні з доказуванням у кримінальних та цивільних справах. В дисертації ж автор зробив спробу на основі особ-

ливостей адміністративно-примусової діяльності органів внутрішніх справ, а також загальних ознаках адміністративного доказування сформулювати ознаки, що характеризують доказування в діяльності по застосуванню мір адміністративного примусу.

Доказування при застосуванні мір адміністративного попередження спрямовано в основному на встановлення майбутніх фактів; доказування при застосуванні мір адміністративного припинення спрямовано на встановлення фактів, що відбуваються; доказування при застосуванні мір адміністративного стягнення спрямовано на встановлення фактів, що вже відбулися, навіть тоді, коли порушення правил відбувається на очах у співробітника міліції - до початку справи вони вже являються подіями минулого і завданням співробітника є правильне і об'єктивне відновлення скоєного.

В параграфі детально розглядається специфіка доказування в процесі адміністративно-примусової діяльності, досліджуються методи доказування, визначається коло суб'єктів, правомочних здійснювати доказування, особлива увага приділяється змістові доказової діяльності. У заключній частині автор робить аналіз доказів, що використовуються органами внутрішніх справ в адміністративно-примусовій діяльності, а також дається їх класифікація. Він виходить з того, що під юридичними доказами розуміються фактичні дані, які використовуються для встановлення обставин справи (С.С.Алексєєв). В дисертації аналізуються літературні джерела, висвітлюються погляди вчених-юристів про поняття юридич-

ного доказу. Автор не може погодитись з окремими вченими, які виходять із "подвійного" розуміння доказів (М.С.Строгович), і вважає що потрібно виходити із цільного (невід'ємного) розуміння фактичних даних та їх процесуальних джерел, саме так, як рахує більшість вчених.

Висвітлюючи полеміку вчених-юристів з приводу змісту терміну "фактичні дані", автор не може погодитись з позиціями авторів, які розуміють під цим терміном тільки факти об'єктивної реальності (М.А.Чельцов, М.С.Строгович, Р.Г.Домбровський), а також авторів, які розуміють термін двояко: як факти об'єктивної реальності і як інформацію про факти (П.С.Елькінд, Ф.Н.Фаткулін). Автор рахує найбільш переконливими аргументи вчених, які розуміють фактичні дані лише як інформацію про факти (В.Я.Дорохов, Л.М.Карнеєва, М.М.Михеєнко).

Недивлячись на різний підхід до доказів, що використовуються при застосуванні органами внутрішніх справ мір адміністративного попередження, припинення, стягнення, вони є фактичними даними на підставі яких у визначеному порядку орган (посадова особа) визначає наявність чи відсутність обставин (предмет доказування), що мають значення для правильного вирішення справи.

Раніше в адміністративно-правовій літературі проводилась класифікація адміністративних доказів (Є.В.Додін), а також доказів в справах про адміністративні правопорушення. Не менш важлива також класифікація доказів, що використовуються в адміністративно-примусовій діяльності органів

внутрішніх справ на різних підставах: по механізму формування; по джерелу інформації; по відношенню до самої справи; по відношенню до версії справи; по джерелах, в яких містяться докази.

Д р у г а г л а в а - "Доказування при застосуванні міліцією мір адміністративного попередження" присвячена визначенню предмета доказування та оцінці доказів в цій діяльності органів внутрішніх справ. Вона починається з параграфу "Поняття та призначення мір адміністративного попередження". Враховуючи відсутність в літературі єдиної точки зору на суть адміністративно-попереджувальних мір, автор на основі аналізу законодавства та літератури робить висновок про те, що адміністративно - попереджувальні міри - це вказівки, що містяться в диспозиціях норм адміністративного права, реалізація яких здійснюється в примусовому порядку на законних засадах уповноваженими органами /їх представниками/ при настанні певних обставин в цілях попередження правопорушень і забезпечення громадської безпеки.

Міри адміністративного попередження дуже багаточисленні і різноманітні, передбачені великою кількістю нормативних актів, що видаються в силу різних потреб. Разом з тим, вся їх сукупність представляє собою певну систему, яка обумовлена єдиною цільовою направленістю. Недивлячись на різні види адміністративно-попереджувальних мір, на різні сфери їх застосування /в області громадської безпеки і т.д./, на різні органи, що їх застосовують, всі ці міри служать цілі за-

побігання нанесенню шкоди суспільству, яка може бути за-
подіяна як правопорушеннями, так і іншими обставинами
об'єктивного характеру.

Разом з тим, вони можуть бути згруповані, що б дозволи-
ло, на думку автора, більш точно визначити для кожної групи
підставу їх застосування, тобто предмет доказування.

В дисертації аналізуються різні точки зору відносно
класифікації мір адміністративного попередження (І.І.Вере-
меєнко, О.Є.Лунев, Ю.С.Рябов та ін.) і автор вважає, що така
класифікація може бути проведена в залежності від ряду кри-
теріїв: по-перше, в залежності від підстав до їх застосуван-
ня вони поділяються на дві групи: до першої слід віднести ті
міри, які застосовуються для попередження правопорушень:
адміністративний нагляд за особами, звільненими із місць
позбавлення волі, привід, реєстрація та офіційне застере-
ження про недопустимість антигромадської поведінки, вилучен-
ня вогнепальної зброї в осіб, що скоюють антигромадські
вчинки, перевірка документів /при забезпеченні паспортного
режиму, у водіїв автотранспорту на дорогах, в погранич-
них зонах/, огляд водіїв автотранспорту, огляд речей і
грузів у осіб, що слідує за кордон і т. д. До другої групи
слід віднести ті міри, які застосовуються з ціллю запобіган-
ня випадків можливого порушення громадської безпеки, а саме:
реквізиція, карантин, відсунення від роботи бактеріоносіїв,
заборона чи обмеження руху транспорту при аваріях, обвалах,
обривах ліній електрореле, забій скота у випадку захво-
рювання інфекційними хворобами, знищення недоброякісних про-

дуктів, обмеження права водовикористання і т. д. По-друге, в залежності від об'єкта застосування можна виділити:

1) міри, направлені на особу суб'єкта /обмежуючи його суб'єктивні, особисті права/;

2) міри, направлені на майно суб'єкта /обмежуючи його майнові права/.

По-третє, по формі їх реалізації вони підрозділяються на:

1) міри, що реалізуються повноважними органами /їх представниками/ безпосередньо, коли правозастосовний акт виражається усно чи конклюдентно/; наприклад, заборона чи обмеження руху при аваріях, обвалах, обривах електропроводів/.

2) міри, які потребують для своєї реалізації спеціального правозастосовного акту в письмовій формі /наприклад, відсунення від роботи особи, яка є бактеріоносієм, або знищення продуктів, непридатних для споживання/.

Другий параграф "Предмет доказування при застосуванні міліцією мір адміністративного попередження" починається з положення автора про те, що аналіз норм, які містять посилання на такі явища, дає можливість зробити висновок, що підставою до застосування мір адміністративного попередження є обставини, що виникають як внаслідок вольових дій людей, так і такі, які не залежать від волі й бажання людей.

Автор вважає, що на основі аналізу адміністративного законодавства, а також практики застосування мір адміністративного попередження можна зробити висновок, що в предмет доказування щодо цих мір входять такі обставини: 1) реальне

передбачення можливого правопорушення чи суспільно-небезпечної дії; 2) настання реальної загрози інтересам суспільства, життю і здоров'ю людей; 3) судимість особи або факт притягнення особи до адміністративної відповідальності; 4) факти скоєння адміністративних проступків. У дисертації розкривається зміст цих обставин.

Дисертант детально аналізує насуттєвіші міри в адміністративно-попереджувальній діяльності міліції. Він звертає увагу на те, що в діючому законодавстві (Закон "Про міліцію") підстав для здійснення такої міри як перевірка документів, занадто мало. Досить часто невизначеність ситуації (групова бійка) потребує надання права перевіряти документи в усіх осіб, з якими співробітники міліції мають справу. Потрібно надати міліції право перевіряти документи на власний розсуд, а в законі це має виглядати так: "Міліція для виконання обов'язків, які на неї покладені, має право перевіряти у окремих осіб документи, які свідчать про їх особу чи посадовий статус, які мають значення для виконання завдань міліції". Саме так ця ідея дістала відображення в молдавському Законі про поліцію. При такому підході громадянин чи посадова особа, у якої перевіряються документи, не буде завідомо ставитись у принизливе становище "підозрюваного".

Аналізуючи таку міру адміністративного попередження, як огляд, автор звертає увагу на те, що ця міра значно відрізняється від обшуку, що застосовується в кримінально-правовому порядку, і ця різниця має суттєве юридичне значення. Огляд - це скорочений чи усічений варіант обшуку, а

це означає, що підстави і процедура його провадження не повинні бути такими ж суворими, як при обшуку. За діючим законодавством співробітники міліції мають право проводити огляд при вчиненні далеко не всіх адміністративних правопорушень. Але відносно затриманих осіб законодавство і практика дотримуються єдиного погляду - огляд осіб, транспортних засобів з вилученням документів і предметів, які можуть бути речовими доказами чи завдати шкоду здоров'ю.

Виходячи з цього, на думку автора, формулювання такої дії як огляд, що міститься в Законі України "Про міліцію", також не відображає можливого розвитку подій і наслідків, тобто викладене вузько і обмежено. Ця міра адміністративного попередження має виглядати так: "Піддавати затриманих осіб у будь-якому зручному для цього місці особистому огляду; оглядати речі, документи, транспортні засоби, і вилучати ті з них, котрі можуть бути використані для посягання на життя чи здоров'я, полегшення втечі чи можуть бути речовими доказами по справі про правопорушення. Після прийняття відповідного рішення по справі - повертати вилучене власникові, знищувати його або передавати за призначенням у встановленому законом порядку".

В законі слід було б також встановити, що огляд проводиться при понятях, якщо є можливість забезпечити їх присутність, а в невідкладних випадках - для запобігання загрози життю та здоров'ю - допускається особистий огляд особи протилежної статі.

При аналізі такої міри адміністративного попередження,

як привід, автор зазначає, що Закон України "Про міліцію" надає їй більше прав, ніж в інших республіках колишнього СРСР, але й ця міра все ж таки потребує удосконалення. Зокрема, потрібно ліквідувати нині існуючу невизначеність правового становища особи, до якої застосовано привід, прирівняти її до правового становища особи, затриманої у порядку провадження по справах про адміністративні правопорушення. Потрібно також встановити максимальний строк перебування особи в якості "приведеної".

Український Закон "Про міліцію" встановлює, що підставами для входження співробітників міліції в житлові та інші помешкання громадян та на їхні земельні ділянки є переслідування злочинця, припинення злочину, який загрожує життю інших осіб. Автор вважає, що ці підстави потребують роз'яснення, тобто потрібен ще перелік даних, які свідчать, що в помешканні, чи на земельній ділянці такий злочин справді вчиняється. Як показує практика, такими даними можуть бути: крики на допомогу; стогін, який прослуховується зовні; трупний запах, що доноситься із помешкання, або сильний запах синтетичного розчинника (як правило, він супроводжує процес кустарного виготовлення деяких наркотичних засобів); заяви громадян про перебування у квартирі сторонніх, невідомих їм осіб при відсутності власників; скавучання собаки протягом кількох днів у квартирі, де мешкає одинока похилого віку людина; електричне освітлення, яке не виключається в квартирі протягом декількох днів, або вікно, яке довгий час лишається відчиненим, хоча надворі лютий мороз тощо. Тому слід було б

у Законі "Про міліцію" такі ситуації позначити як невідкладні випадки.

Враховуючи викладене, автор пропонує в Законі "Про міліцію", сформулювати таку статтю: "Входить беззаперечно в будь-який час доби з пошкодженням, при необхідності, замикаючих засобів та інших предметів у помешкання громадян, на їх земельні ділянки, в приміщення і на територію підприємств, установ і організацій, проникати в контейнери та ємкості, які там є, а також транспортні засоби, за винятком приміщень, територій і транспортних засобів дипломатичних і консульських представництв іноземних держав, оглядати їх при переслідуванні осіб, які підлягають затриманню за підозрою у скоєнні злочину, або приводу в порядку провадження по кримінальній справі, осіб, які переховуються від органів дізнання, слідства і суду, чи ухиляються від відбування кримінального покарання, а в інших невідкладних випадках - при наявності достатніх підстав вважати, що там вчиняється чи вчинено злочин, скоїлась аварія чи мають місце інші обставини, які загрожують чийомусь життю, здоров'ю чи майну. Про всі випадки проникнення в помешкання без згоди осіб, які там живуть, міліція повідомляє прокурора протягом 24 годин".

На думку дисертанта, законодавство повинне, з одного боку, йти по шляху створення норм, які виключають, або зводять до мінімуму сумніви щодо обґрунтованості застосування тієї чи іншої міри попередження, а з іншого, - надавати впевненість співробітникам міліції, якщо він не зловживає посадовим становищем. Створення таких норм вже ведеться.

але, на жаль, окремі норми залишаються несформульованими, а деякі з тих, що вже знайшли своє законодавче втілення, потребують суттєвої корекції. Такі норми мають створюватися за такими напрямками: 1) гарантії законності в діяльності співробітника міліції; 2) гарантії покірності співробітнику міліції; 3) гарантії обґрунтованості міліцейського втручання; 4) гарантії довіри співробітнику міліції; 5) гарантії примусового виконання законних вимог співробітника міліції.

В дисертації розглядається зміст цих напрямків законотворчої діяльності і формулюються пропозиції по удосконаленню законодавства. Зокрема, автор пропонує таке доповнення до Закону "Про міліцію": "Всіляке вторгнення міліції в права і свободи окремих осіб, підприємств, установ і організацій признається законним, якщо воно здійснюється на підставах і в порядку, передбачених законом, а при відсутності таких - виключно по їх проханню або з їх згоди. Для оцінки законності діяльності співробітника міліції мають значення лише ті факти і обставини, які передбачені законом".

Автор також пропонує доповнити Закон "Про міліцію" окремою статтею такого змісту: "Перед звертанням до кого-небудь з вимогою чи при здійсненні дій, обмежувачих права і свободи яких-небудь осіб, співробітник міліції, що знаходиться у форменному одязі, по їх вимозі, коли його виконання не є недоречним, а без форменного одягу - у всіх випадках, коли вказані особи не обізнані про його службовий статус, зобов'язаний пред'явити службове посвідчення. Якщо такий порядок дотриманий, то будь-яка особа зобов'язана точно і

своєчасно виконати звернену до неї законну вимогу співробітника міліції і ніхто не має права перешкоджати його законним діям. Якщо співробітник міліції не пред'явив службового посвідчення, коли, враховуючи обстановку, що склалася, це було необхідно для підтвердження його службового статусу, при вирішенні питання про відповідальність за вчинену йому протидію співробітник міліції признається як такий, що діяв як приватна особа. Вимоги співробітника міліції рахуються обов'язковими до виконання, а дії, що ним вчиняються, здійснюються безперешкодно до тих пір, поки орган чи посадова особа, яка уповноважена здійснювати контроль, або нагляд за діяльністю міліції у встановленому порядку, не винесе рішення про їх зупинення, відміну, чи признання незаконними". Так як міліція приймає важливі рішення про застосування мір адміністративного попередження, які стосуються прав і свобод людини, часто в умовах невизначеності, дефіциту часу і інформації, її співробітники дуже зацікавлені в тому, щоб правомірність їх дій не оцінювались тільки по наслідках, які настають.

Для того, щоб обґрунтованість дій співробітників міліції не підлягала сумніву, щоб юридична оцінка була передбаченою, автор пропонує доповнити Закон "Про міліцію" статтею такого змісту: "при оцінці законності дій співробітника міліції орган чи посадова особа, уповноважена на це, виходять лише з тих фактів і обставин, які були відомі співробітнику міліції в момент їх скоєння. Факти і обставини, не відомі співробітнику міліції в момент вчинення

яких-небудь дій, які б важливі вони не були, не мають значення для подальшої оцінки законності цих дій". В параграфі формулюються і інші пропозиції щодо удосконалення законодавства.

Т р е т ь я г л а в а - "Доказування при застосуванні міліцією мір адміністративного припинення"- присвячена визначенню предмета доказування та оцінці доказів в цій діяльності органів внутрішніх справ. Передусім, в першому параграфі автор приділяє увагу поняттю та призначенню мір адміністративного припинення.

Питання про наявність даної форми державного примусу, є дискусійним в загальнотеоретичній літературі. Одні автори /С.С. Алексєєв/ вважають, що такі міри в системі державного примусу не існують ; інші /І.С. Самощенко, М.Х. Фарукшин та ін./ думають, що вони мають місце, передбачаються не санкціями, а диспозиціями правових норм і застосовуються хоча і не в зв'язку з правопорушеннями, але до вирішення питання по суті ; треті переконані, що ці міри, як і весь так званий процесуальний примус неможливо розглядати як юридичний наслідок поведінки ; четверті /Б.Т. Базилєв, С.М. Кожевников/ беззаперечно признають наявність даних мір і розглядають їх існування в тісному зв'язку з проблемою санкцій і специфічних припинюючих правовідношень .

На думку автора, якщо мірами адміністративного припинення остаточно вирішується питання про зупинення порушення без послідуочого притягнення осіб до відповідальності, то вони носять самостійний матеріально-правовий характер.

Адміністративне припинення включає в себе різноманітні міри. Вони розмежовуються на загальні та особливі. До загальних відносяться: адміністративне затримання; заборона експлуатації транспортних засобів; призупинка роботи об'єктів дозволеної системи; привід в міліцію; вилучення засобів мисливства, рибальства та ін. До особливих мір відносяться: застосування спеціальних засобів, застосування сили, застосування зброї. Спеціальні міри застосовуються в особливих випадках, якщо іншими шляхами припинити протиправну поведінку неможливо, коли інші засоби адміністративно-примусового характеру вичерпали себе і не дали або не можуть дати задовільного результату. Ці міри, як правило, пов'язані з фізичним впливом на правопорушників.

Аналізуючи адміністративне законодавство а також практику його застосування дисертант вважає, що предмет доказування при застосуванні мір адміністративного припинення цілком і повністю залежить від тих цілей, які передбачаються. На нашу думку в цій діяльності потрібно передусім з'ясувати такі обставини (предмет доказування): 1) чи було припинене (зупинене) адміністративне правопорушення; 2) чи були створені умови для притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності; 3) чи були створені умови для виконання накладеного покарання; 4) чи були усунені шкідливі наслідки скоєного правопорушення. У дисертації розкривається зміст цих обставин. Незалежно від того, на якій стадії провадження в справі про адміністративне правопорушення ці обставини були виявлені повністю, сукупність їх

свідчить про те, що мета міри адміністративного припинення досягнута.

Автор аналізує найбільш суттєві міри адміністративного припинення, оцінюючи докази, що стосуються застосування кожної з них. Висвітлюючи таку міру як затримання, він підкреслює, що в юридичній літературі адміністративне затримання пов'язують з адміністративним правопорушенням. Але насправді адміністративно-правову природу мають практично всі види міліцейського затримання, навіть ті дії, які прийнято відносити до кримінально процесуального затримання. Звідси висновок, що підстави і порядок затримання на місці і доставлення в міліцію осіб, запідозрених у скоєнні злочину, розраховані насамперед на будь-якого міліцейського правозастосовника, повинні бути чітко відрегульовані не в кримінально-процесуальному, а в адміністративному законі, наприклад, Законі про міліцію (можливе дублювання відповідних норм в КПК України).

Дисертант підкреслює, що діюче законодавство, на жаль, помилково виходячи з очевидності адміністративних правопорушень, має невірне формулювання поняття "адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення". Такий підхід не лише не виправдано звужує права міліції, але й порушує права громадян, не відповідаючи загальновідомому принципу презумпції невинності. Було б правильніше вести розмову про затримання осіб, які "підозрюються у вчиненні адміністративно-правового порушення".

У цьому зв'язку Закон "Про міліцію" слід доповнити таким її правом: "Затримувати, тобто обмежувати особисту сво-

боду на місці при доставленні в міліцію чи інше службове приміщення і знаходженні там, при потребі - поміщати в місцеперебування затриманих, осіб, стосовно яких маються достатні підстави вважати, що вони вчинили злочин чи адміністративне правопорушення, для встановлення їх особи, складання протоколу чи розгляду справи про адміністративне правопорушення чи вирішення питання про затримання за підозрою у вчиненні злочину відповідно з законом, але не більше трьох годин (в органах транспортної міліції - шести годин), чи іншого терміну, передбаченого законом, а військовослужбовців - до передання їх військовим патрулям, військовому комендантові, командирам військових частин чи військовим комісарам".

Автор вважає, що бажано було б також змінити термін "затримання підозрюваного у вчиненні злочину" на термін "арешт", чим усунеться невинуватена синонімія у законодавчому визначенні відповідної міри припинення. Таким чином, була б чітка і логічна картина: з а т р и м а н н я (міра адміністративного характеру); а р е ш т (одна із мір кримінально-процесуального примусу); у в ' я з н е н н я під варту (найбільш жорстока в кримінальному процесі міра припинення). Бажано було б сформулювати примірний перелік фактів і обставин, які дають достатньо підстав думати, що особа скоїла злочин чи адміністративне правопорушення.

Автор приводить аргументи на користь того, що осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності і умисно протидіють встановленню своєї особи, слід затримувати на

тридцять діб з санкції прокурора, тому необхідно доповнити Закон України "Про міліцію", а також КпАП України нормою про право органів внутрішніх справ затримувати за санкцією прокурора осіб, підозрюваних у скоєнні адміністративного правопорушення, які відмовляються повідомити дані про себе, якщо протягом встановленого законом строку затримання в порядку провадження в справах про адміністративні правопорушення не вдалося з'ясувати їх особу, але не більше п'ятнадцяти діб.

Аналізуючи таку міру припинення як "фізична сила", автор підкреслює, що зміст терміну закон не розкриває і це можуть бути різноманітні дії міліції, спрямовані проти окремих осіб або майна і які полягають в обмеженні свободи пересування чи користування якимись предметами з метою припинення протиправних дій. Автор робить спробу привести приблизний перелік таких дій, головна ознака їх - вони не супроводжуються застосуванням спеціальних засобів чи вогнепальної зброї.

Критерії об'єктивності законності та "силової" міліцейської діяльності лежать зовсім в іншій площині. Автор рахує, що український Закон "Про міліцію" повинен був би увібрати відповідні міжнародно-правові норми текстуально. Доцільно було б, зокрема, доповнити ст.5 Закону про міліцію нормами такого змісту: "співробітникамі міліції забороняється здійснювати, підбурювати чи терпимо ставитися до будь-якої дії, якою будь-якій особі навмисне причиняється біль, фізичне чи моральне страждання з метою отримання від неї чи третьої особи відомостей або признань, а також жорс-

токих, нелюдяних або принижуючих гідність особи дій і покарань. До заборонених цією статтею видів поведінки і покарання не відносяться біль і страждання, що виникають в результаті законних дій міліції, невіддільні від них або спричиняються ними випадково".

Перш ніж застосувати фізичну силу, співробітник міліції повинен упевнитися у відсутності або неможливості доступних йому в даній ситуації "мирних" засобів досягнення законної мети. В практиці діяльності міліції, особливо підрозділів спеціального призначення, це важливе положення інколи ігнорується. На думку автора потрібно обмежити коло адміністративних правопорушень, припиняти які можна фізичною силою, сформулювавши їх так: "злочинні та адміністративно-карні дії" (на відміну від бездіяльності).

Дисертант вважає, що треба зробити деяке уточнення ст. 13 Закону "Про міліцію". Доцільно було б викласти її в такій редакції: "співробітники міліції мають право застосовувати фізичну силу, для припинення злочинних та адміністративно-карних дій, здійснення у відповідності із законодавством затримання або подолання протидії їх законним вимогам: прослідувати у вказане місце, залишатися на місці чи звільнити його, або забезпечити вільний доступ у якийсь приміщення, на територію, в транспортний засіб або інший об'єкт, або до якихось осіб, предметів чи документів, якщо ненасильницькі способи не забезпечують виконання покладених на міліцію обов'язків".

Аналізуючи теорію та практику застосування спеціальних

засобів, автор підкреслює, що визначення цього терміну Закон "Про міліцію" не дає. Інтересам законодавчої практики сприяло б розуміння спеціальних засобів (їм можна було б дати точнішу назву - "допоміжні засоби примусу"), що є на озброєнні міліції і застосовуються нею у випадках і порядку, передбачених законом, технічних виробів (пристроїв, предметів) та службових тварин, основним призначенням яких є надання прямої примусової фізичної дії на людину або на інші матеріальні об'єкти. При такому підході не потрібно було б встановлювати загальні для всіх спеціальних засобів підстави їх застосування без будь-якої диференціації.

Дисертант вважає, що законодавець невинувато дозволив виконавчій владі доповнювати спеціальні засоби на власний розсуд. Тобто, перелік спеціальних засобів, який міститься в Законі "Про міліцію" не є вичерпним і може бути доповнений підзаконними актами, тому автор вважає, що такі засоби повинні бути встановлені тільки законом. В параграфі формулюються і інші пропозиції по удосконаленню законодавчої бази застосування міліцією мір адміністративного припинення.

В ч е т в е р т і й г л а в і - "Діяльність органів внутрішніх справ по збору, дослідженню та оцінці доказів по справах про адміністративні правопорушення" - на основі діючого законодавства і практики адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ досліджуються прийоми та засоби роботи з доказами по справах про адміністративні правопорушення.

Перший параграф цієї глави присвячений дослідженню пра-

вової природи та призначенню адміністративно-юрисдикційної діяльності міліції. Дисертант вважає, що адміністративно-юрисдикційна діяльність, будучи правоохоронною по суті, є складовою частиною юрисдикційної діяльності органів держави поряд з іншими її видами. Таким чином, адміністративна юрисдикція є одним із видів загальної юрисдикції і її здійснення є частиною виконавчо-розпорядчої діяльності органів державного управління.

Разом з тим, адміністративно-юрисдикційна діяльність - особливий вид правозастосовчої діяльності органів державного управління, необхідність у якій виникає тоді, коли виникають аномалії в процесі реалізації права, тобто здійснюються правопорушення.

В дисертації відзначається, що адміністративно-юрисдикційна діяльність є невід'ємною частиною адміністративного процесу, у зв'язку з чим розглядається його зміст і структура, так як єдиної позиції в правовій науці до теперішнього часу немає.

Найпринятніше поняття адміністративно-юрисдикційної діяльності, на наш погляд, дав А.П.Шергін. Він визначає цю діяльність як "вид правоохоронної діяльності органів державного управління та інших компетентних органів, що охоплює розгляд справ про адміністративні правопорушення (окремих видів злочинів) і прийняття рішень по них у встановлених законом формах і порядку".

Таким чином, адміністративно-юрисдикційна діяльність, як і всі правозастосування в цілому, становить собою про-

цесуальну діяльність, змістом якої є збір, дослідження й оцінка інформації по справі про адміністративне правопорушення і прийняття по ньому законного й обгрунтованого рішення на основі старанного дослідження фактів.

Аналіз практики привів автора до висновку про те, що наявні недоліки в роботі з доказами обумовлені двома причинами. З одного боку, співробітники органів внутрішніх справ пробують механічно використовувати прийоми та методи, розроблені криміналістикою та кримінально-процесуальною наукою, з іншого боку, - ігнорують навіть ті незначні рекомендації, які розроблені адміністративно-правовою наукою.

Тому у другому параграфі "Предмет доказування при застосуванні міліцією мір адміністративного стягнення" детально аналізуються обставини, що підлягають встановленню співробітником міліції при застосуванні мір адміністративного стягнення (ст.245 КпАП). Ця стаття встановлює, що предметом доказування служать: обставини кожної справи і з'ясування причин та умов, які сприяли вчиненню адміністративного правопорушення. Повноваження органів внутрішніх справ (міліції) по застосуванню мір стягнення передбачені ст. 222 КпАП та мають тенденцію до розширення. Адміністративно-юрисдикційна діяльність посідає важливе місце в системі адміністративно-примусових мір. Примусовий характер мір стягнення має стійку тенденцію до збільшення, особливо зростає розмір штрафів. Тому їх застосування повинне бути обгрунтованим, що обумовлює потребу оптимізації діяльності по доказуванню. Третій параграф присвячений збору, фіксації,

дослідженню та оцінці окремих видів доказів: складання та оцінка протоколу про адміністративні правопорушення; отримання та оцінка пояснень осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності; отримання і оцінка пояснень потерпілих; отримання і оцінка пояснень свідків; заключення експертів та їх оцінка; збирання і оцінка речових доказів; складання і оцінка протоколу про вилучення речей і документів, а також інших документів.

В дисертації підкреслюється особлива роль протоколу про адміністративне правопорушення. Це пов'язано з тим, що протокол є комплексним джерелом доказувальної інформації. В ньому знаходиться: інформація про здійснення правопорушення; інформація про особу правопорушника; пояснення потерпілих, свідків та інша інформація. Виходячи із значення цього процесуального документа, законодавець обмежує коло осіб, правочинних їх складати. Тому в дисертаційній роботі дається критична оцінка практики окремих служб органів внутрішніх справ (ДАІ), в яких прослідковуються випадки складання протоколів особами, не вказаними в Кодексі України про адміністративні правопорушення. Автор підкреслює необхідність дотримання всіх передбачених законом реквізитів протоколу і складання протоколів уповноваженими на це особами. У зв'язку з цим дисертантом пропонується передбачити у законодавстві правило, згідно з яким протоколи (в першу чергу) та інші процесуальні документи, виконані з порушенням встановленої законом форми або , якщо вони містять непередбачені законом реквізити, вважати неістотними, такими, що не

ведуть до правових наслідків.

В дисертації звертається увага на необхідність пунктуального виконання адміністративно-юрисдикційними органами вказівок законодавця про прийняття ними всіх необхідних мір для забезпечення участі правопорушника при розгляді справи. Разом з тим, в дисертації відзначається, що зважаючи на всю важливість в системі доказів пояснення правопорушника, перебільшувати його значимість не варто. Лише на основі одного пояснення робити висновок по справі не можна. При оцінці пояснення правопорушника необхідно мати на увазі, що воно виступає також і як засіб захисту його інтересів. В дисертації висловлюються думки про посилення забезпечення прав порушника на дачу пояснень по справі.

Дисертант зазначає, що таке джерело доказів по справах про адміністративні правопорушення як пояснення потерпілих в практиці органів внутрішніх справ не отримав розповсюдження у зв'язку з неврегульованістю процесуального статусу цих учасників провадження. На думку автора, слід розширити використання цього доказу по справах про порушення правил дорожнього руху, порушень антиалкогольного законодавства. Пояснення свідків в практиці органів внутрішніх справ як джерело доказів зустрічається найчастіше.

Дисертант підкреслює, що при оцінці пояснень потерпілих і свідків необхідно враховувати, що вони не несуть ніякої правової відповідальності за дачу неправдивих пояснень. Це потребує від співробітників органів внутрішніх справ вивчати ставлення свідка і потерпілого до скоєного правопорушення, а

також оцінювати пояснення свідків і потерпілих тільки в комплексі з іншими доказами по справі. У дисертації пропонується ввести адміністративну відповідальність за дачу завідомо неправдивих пояснень, злісне ухилення або відмову від дачі пояснень.

Дисертант детально розглядає види експертиз, які мають місце в діяльності органів внутрішніх справ по справах про адміністративні правопорушення, вказує на причини рідкого звертання за допомогою до спеціалістів, слабого використання можливостей експертизи.

В адміністративно-юрисдикційній діяльності органів внутрішніх справ знаходять застосування такі види експертиз: а) технічна; б) медична; в) товарознавча; г) криміналістична; д) санітарно-епідеміологічна.

Автор приходить до висновку про те, що одним із шляхів підвищення ефективності адміністративно-примусової роботи ОВС є розширення практики використання в якості доказів висновки експертів, особливо великі можливості виконання вказівок законодавства про об'єктивний та всесторонній розгляд справи мають криміналістична та товарознавча експертизи.

У зв'язку з тим, що в адміністративно-правовій літературі процесуальні дії (огляд, вилучення, догляд і т.і.), через які предмети матеріального світу набувають статусу речових доказів, знайшли явно недостатнє висвітлення, а в адміністративно-юрисдикційній практиці органів внутрішніх справ допускаються помилки під час провадження цих процесуальних дій, в дисертації багато місця відведено їх аналізу.

Вироблено ряд рекомендацій по їх правильному проведенню і фіксації.

На думку автора, результати огляду місця скоєння адміністративного проступка повинні оформлятися протоколом, який законодавцем віднесений до категорії "інших документів".

У зв'язку з відсутністю форми протоколу про вилучення речей та документів автором пропонується приблизний перелік його реквізитів. В дисертації вказуються правила оцінки протоколів про вилучення речей та документів, а також інших документів. Оцінка доказувальної інформації, що знаходиться в протокалі і документах, повинна здійснюватися з урахуванням вимог, що ставляться до порядку прийняття (складання) документів та їх реквізитів, та інших вимог, дотримання яких виключає неістотність або заперечність цих джерел доказів.

У заключній частині в узагальненому вигляді характеризуються основні проблеми та висновки, що витікають із змісту дисертації, сформульовані пропозиції та рекомендації в галузі удосконалення правового регулювання, а також практики роботи співробітників органів внутрішніх справ з доказами по справах про адміністративні правопорушення.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ
ОПУБЛІКОВАНІ В ТАКИХ
РОБОТАХ АВТОРА:

Монографії

Доказування та докази в адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ (міліції). - Київ: Академія МВС України, 1996. - 11,7 авт.арк.

Навчальні посібники

Доказывание по делам об административных проступках, связанных с нарушением антиалкогольного законодательства и наркомании. - Киев: НИИРИО КВШ МВД СССР, 1989, 4,0 авт.лист. (у співавторстві).

Адміністративно-правові засоби попередження і припинення міліцією правопорушень. - Київ: Академія МВС України 1996, 5 авт.арк.

Административная деликтология. - Одесса: Одесский госуниверситет, 1996, 6 авт.лист. (у співавторстві).

Доказування при застосуванні органами внутрішніх справ мір адміністративного стягнення. - Київ: Київський ін-т вн.справ, 1996 р., 5 авт.арк. (у співавторстві).

Основы государства и права (гл. 9-13). - Донецк: Донецкий ин-т внутренних дел МВД Украины, 1996, 5,0 авт.лист (у співавторстві).

Наукові статті

Исследования доказательств органами внутренних дел при привлечении к административной ответственности за нарушение правил сохранности грузов на транспорте. - В сб.: Производство по делам об административных правонарушениях в органах внутренних дел. - Киев: НИИРИО КВШ МВД СССР, 1983, 0,9 авт. л.

Проблемы доказательств в административной деятельности органов внутренних дел. - В сб.: Актуальные проблемы совершенствования административной деятельности органов внутренних дел в условиях развитого социализма. - Киев: НИИРИО КВШ МВД СССР, 1983, 0,5 авт. л.

Оценка доказательств при осуществлении органами внутренних дел административно-юрисдикционной деятельности в борьбе против пьянства и алкоголизма. - В сб.: Актуальные проблемы совершенствования административной деятельности органов внутренних дел в условиях развитого социализма. - Киев: НИИРИО КВШ МВД СССР, 1983, 0,4 авт. л. (у співавторстві).

Процессуальные средства выявления органами внутренних дел причин и условий совершения административных правонарушений. - В сб.: Актуальные проблемы административной деликтологии. - Киев: НИИРИО КВШ МВД СССР, 1984, 0,5 авт. л. (у співавторстві).

Наложение административных взысканий в процессе управленческой деятельности органов внутренних дел. - В сб.:

Проблемы совершенствования административно-правовых методов управления органами внутренних дел. - Киев: НИИРИО КВШ МВД СССР, 1984, 0,5 авт.л. (у співавторстві).

Некоторые вопросы административно-юрисдикционной деятельности органов внутренних дел в обеспечении сохранности сельхозпродуктов в процессе их перевозки. - В сб.: Правовые средства реализации продовольственной программы и роль органов внутренних дел в ее обеспечении. - Киев: НИИРИО КВШ МВД СССР, 1985, 0,6 авт.л. (у співавторстві).

Установление органами внутренних дел объективной истины по каждому делу об административном проступке - важнейшая гарантия обеспечения прав и законных интересов граждан. - В сб.: Роль и задачи органов внутренних дел в охране прав и интересов советских граждан. - Киев: НИИРИО КВШ МВД СССР, 1985, 0,9 авт.л.

Дисциплинарное производство в органах внутренних дел. - В сб.: Правовые аспекты дисциплины в органах внутренних дел. - Киев: НИИРИО КВШ МВД СССР, 1985, 0,5 авт.л.

Полиграф ("детектор лжи") и этико-психологический аспект его применения в оперативной и следственной работе. - В сб. научных трудов КВШ. - Киев: НИИРИО КВШ МВД СССР, 1977, 0,8 авт.л. (у співавторстві).

Доказательства в производстве по делам об административных правонарушениях, подведомственным органам внутренних дел. - Автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук. - Киев: КВШ МВД СССР, 1985.

Роль патрульно-постовой службы в сохранности социа-

листической собственности / Функция охраны социалистической собственности в условиях перестройки и роль ОВД в ее реализации. - Горький: ГВШ МВД СССР, 1990.

Патрульно-постовая служба милиции в борьбе с правонарушениями в сфере экономики / Тезисы выступлений на научно-практической конференции. - Горький: ГВШ МВД СССР, 1990.

До питання про здійснення запобіжного затримання / Актуальні питання розслідування злочинів у сучасних умовах: тактика, методика, інформаційне забезпечення. - 3б. наукових праць. - Київ: Академія ВС України, 1995, 0,5 авт. арк. (у співавторстві).

Вдосконалення кримінального законодавства. / 3б. наук. праць. - Київ : Академія МВС України, 1995, 0,5 авт. арк. (у співавторстві).

Стан місць ув'язнень в Україні напередодні тюремної реформи / Тези виступів на науково-теоретичній конференції. - Київ: КІВС при УАВС, 1996. (у співавторстві)

Пенітенціарна політика (історико-правовий огляд виникнення і розвитку). / 3б. наукових праць "Проблеми пенітенціарної теорії та практики". - Київ: КІВС при УАВС, 1996, 0,6 авт. арк. (у співавторстві)

Боротьба з рекетом в умовах становлення громадського суспільства. / 3б. наукових праць "Проблеми правоохоронної практики в умовах становлення громадського суспільства в Україні." - Київ: Укр. Академія вн. справ, 1996, 0,5 авт. арк. /у співавторстві/.

До питання про застосування працівниками міліції вогнепальної зброї. / 3б. наукових праць "Проблеми правоохоронної практики в умовах становлення громадського суспільства в Україні." - Київ: Укр. Академія вн. справ, 1996, 0,3 авт. арк. (у співавторстві)

А Н Н О Т А Ц И Я

Шкарупа В.К. Доказывание и доказательства в административно-принудительной деятельности органов внутренних дел.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.07 - теория управления, административное право и процесс, финансовое право.

Юридический институт Одесского государственного университета им. И.И.Мечникова.

На основе новейшего законодательства и практики его применения, достижений украинской и зарубежной правовой науки осуществлено комплексное исследование теоретических и правовых аспектов обоснованности применения мер административного принуждения в деятельности органов внутренних дел (милиции) Украины. Рассматривается назначение административно-принудительной деятельности милиции и пути ее совершенствования, понятие доказывания и доказательств в этой деятельности. Определяется предмет доказывания и оценка доказательств при применении мер административного предупреждения, пресечения, взыскания. Формулируются предложения по совершенствованию законодательства и правоприменительной практики милицейской деятельности.

Опорные слова: административное принуждение, органы внутренних дел, доказывание, доказательство, административное предупреждение, административное пресечение, административное взыскание, предмет доказывания, оценка доказательств.

Annotation.

Shkarupa V.K., Proving and evidence in administrative compulsory activities of the internal affairs bodies. Thesis for a doctor degree in jurisprudence, speciality 12.00.07 - management theory, administrative law and legal proceeding, financial law. Law Institute, Odessa State University. On basis of a new legislation and its application into practice, achievements of ukrainian and foreign legal science the complex analysis of compulsory measures usage theoretical and legal problems in the ukrainian militia activities are carried out. The purpose of militia administrative compulsory activities, the ways of its improvement, the notion of proving and evidence in this activities is described. The subject of proving and estimation of evidence while applying measures of administrative prevention, stoppage or penalty is considered. The offers to the legislation improvement and law application in militia activities are formulated. The support words: administrative compulsion, internal affair bodies, administrative prevention, administrative stoppage, administrative penalty, the subject of proving, evidence estimation.

Підписано до друку 23.10.96. Формат 60 x 84 1/16. Пап. друк
N:1. Друк офсетний. Обл.-вид.арк. 1,4. Т - 100 прим. Замо-
влення ВН/9.

850111

AB 35.983